

ВИРОБНИЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

***РУДЕНКО С.В., АСИСТЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Систематизація результатів сучасних досліджень в сфері аграрної економіки дає змогу стверджувати, що значна увага дослідниками приділяється розгляду питань підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств через призму формування та реалізації їх виробничого потенціалу. При цьому існуючі наукові роботи демонструють досить широкий спектр поглядів на сутність виробничого потенціалу, наявність в них теоретично-методологічних протиріч, а також фактичну відсутність усталеного понятійно-категоріального апарату його досліджень. Крім того, варто констатувати, що наразі досить поширеними є авторські визначення економічних понять, які часто містять протиріччя з базовими положеннями економічної науки та майже не створюють приросту знань або такий приріст є сумнівним. Все це робить необхідним більш виважене відношення до теоретичних засад економічних досліджень, зокрема, досліджень виробничого потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності виробничого потенціалу, як категорії, та ідентифікації його місця у структурі економічного потенціалу аграрних підприємств займалися В.Г. Андрійчук, Ю.С. Гринчук, О.І. Гуроров, О.Ю. Єрмаков, І.І. Лукінов, В.В. Россоха, П.Т. Саблук, О.В. Ульянченко, І.О. Шарко, Я.Р. Ярема та інші науковці. Їх внесок в розвиток наукового усвідомлення понятійно-категоріального апарату досліджень даної предметної сфери, казуальних зв'язків елементів та компонент складних категорій та понять, визначення прикладних засад управління розвитком потенціалу важко переоцінити. Втім, деякі дослідники, зокрема, О. Чаленко, слушно зазначають, що наукова категорія «потенціал» є найбільш несталою і невизначеною. У цю

невизначеність додатково вносять свій вклад «дисертаційні» дослідники, які в гонитві за «новизною» додають до неї безліч акцидентних ознак, чим завантажують і без того розпливчасту систему понять економічного потенціалу [1].

Формулювання цілей статті. Метою даної публікації є аналіз існуючих наукових поглядів на виробничий потенціал аграрних підприємств, як складну, багатогранну та багаторівневу економічну категорію, з обґрунтуванням власної позиції щодо її сутнісно-змістових характеристик, а також ролі у формуванні економічного потенціалу підприємств аграрної сфери, яка б усувала зазначені теоретично-методологічні протиріччя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи поняття виробничий потенціал, логічно треба звернути увагу на те, що це певний вид потенціалу, тобто вужче за обсягом поняття ніж сам потенціал. Варто відзначити, що «потенціал» можна віднести до категорії. Категорія – це, в свою чергу, основне поняття, що відображає найбільш спільні властивості, сторони, відношення явищ дійсності і пізнання. Категорія «потенціал» широко застосовується як теоретична основа не тільки у економічній науці, але і у інших галузях наукових знань.

Досліджуючи генезис загальних категорій ефективним є застосування етимології, яка дає змогу подивитися на категорію в історичному розрізі, вивчити походження слова. Зокрема, в етимологічному словнику української мови під ред. О.С. Мельничука слово «потенціал» відсутнє, але є визначення слова «потенція» і зазначено, що «потенціал» є похідним від нього. Потенція характеризується як приховані можливості, здатності, сили. В словнику визначено, що слово походить з латинської мови і було запозичене через польське посередництво [2]. Зважаючи на запозичення в нашу мову слова «потенціал», необхідно звернути увагу на його тлумачення в словнику іншомовних слів, де потенціал визначається як сукупність наявних засобів, можливостей, продуктивних сил і т. ін., що можуть бути використані в будь-якій галузі, діяльності, сфері [3]. Цікавим є визначення у «Великій Радянській Енциклопедії» видання 1955 року, в першу чергу, через те, що на той час категорія «потенціал» ще не мала активного застосування в економічній науці. У ній «потенціал» визначається як засоби, запаси, джерела, що є в наявності, а також засоби, що можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для

досягнення певної мети, вирішення будь-якого завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній сфері [4]. Порівняння визначень даних в словниках та енциклопедії дає змогу відзначити спільну характеристику – наявність можливостей, що в майбутньому можуть бути реалізовані для досягнення поставлених цілей. Враховуючи співвідношення поняття «виробничий потенціал» і категорії «потенціал», про яке йшлося вище, вважаємо, що ця характеристика є притаманною і виробничому потенціалу аграрних підприємств.

Переходячи до аналізу існуючих поглядів на сутність поняття «виробничий потенціал», варто ще раз підкреслити їх дуже велику кількість. В.В. Россоха, звертаючи увагу на значний обсяг і спектр поглядів з питань потенціалу, відзначає, що це є результатом різних форм прояву цієї категорії, як і будь-якого економічного явища. Він зазначає, що кожен дослідник адаптує зміст використовуваних термінів, їх етимологічне визначення і теоретичні розробки до розв'язання завдань власного дослідження, для того щоб найповніше розкрити досліджувану проблему [5]. Вважаємо дану позицію корисною для розробки типології наукових поглядів на економічну сутність потенціалу підприємства (табл. 1).

Аналізуючи позиції науковців, по-перше, необхідно відзначити, що всі автори досліджень виділяють ресурсний підхід до визначення потенціалу підприємства, але жоден з них не підтримує його. На нашу думку, це є наслідком еволюції поглядів на економічну сутність потенціалу підприємства, які наразі розглядають його як більш складну економічну категорію.

Нами було вивчено широке коло визначень економічної сутності потенціалу підприємства, виконана їх систематизація, а також проаналізовано їх переваги та недоліки в рамках виділених підходів та виявлені протиріччя теоретичного, методологічного, методичного та прикладного характеру. Останнє дало змогу визначити, що основні протиріччя полягають у визначенні структури потенціалу підприємства, теоретичних пояснень оформлення проявів синергії при поєднанні його елементів та компонент, а також відповідності тлумачення цієї категорії, як основи визначення стратегічних напрямів розвитку підприємства. Втім, саме структурні характеристики потенціалу зумовлюють особливості ідентифікації вказаних напрямів.

Підходи, які виділяють та підтримують науковці, при дослідженні економічної сутності потенціалу підприємства

Підходи \ Автори	Ресурсний	Виробничий	Результативний	Процесний	Імовірнісний	Комбінований	Функціональний	Структурний	Ємнісний	Цільовий	Системний	Конкурентний	Результативно-імовірнісний
О.Чаленко [1]	○	○	○	●									
В.Д. Залізко [6]	○	○			○	●							
О.Р. Жидяк, У.Я. Петриняк [7]	○						○	●					
В.О. Касьяненко [8]	○		○		○				○	○	○		●
Т.Г. Рзаєва [9]	○		○			●	○	○		○		○	
Т.В. Остапенко [10]	○						○			○	●		

* (●) – виділено позиції, які підтримують науковці.

* Складено автором на основі опрацювання наукової літератури.

Критичний аналіз виокремлених наукових підходів довів, що всі вони ґрунтуються на певному контексті різнонаправлених досліджень, в рамках яких автор через призму потенціалу підприємства та його мобілізації намагалися пояснити більш значимі процеси та явища в його економічній діяльності. Саме цією постановкою питань дослідження потенціалу підприємства, як другорядної категорії, і зумовлене виникнення окреслених теоретико-методологічних, методичних та прикладних протиріч.

В свою чергу, при виконанні дослідження потенціалу аграрного підприємства, як динамічної відкритої організаційно-економічної системи, а не сукупності, хоча б через об'єктивність ознак емерджентності в поєднанні його компонент та елементів, адитивності в частині відкритості потенціалу через можливості розширення його елементної бази, та адаптивності, через відкриття та закриття тих чи інших можливостей під впливом факторів зовнішнього середовища підприємства, такі протиріччя можуть бути однозначно усунені, а отримане визначення центральної категорії, що розглядається, стане універсальним та таким, що відповідає контексту будь-якого дослідження. Вказане передбачає опрацювання нового теоретичного підходу до трактування сутності потенціалу підприємства.

Центральним постулатом підходу, який обґрунтовується в нашому дослідженні, є те, що потенціал підприємства має розглядатися не як проста сукупність можливостей, об'єктів та суб'єктів, за рахунок яких ці можливості реалізуються, а система елементів та компонент. В свою чергу, ознакою розмежування компонент та елементів потенціалу є їх дискретність та здатність до внутрішнього структурування. Ми пропонуємо в якості елементів потенціалу розглядати невідимі об'єкти, суб'єкти та можливості, а в якості компонент – підсистеми, які мають власну структуру, проте характеризується єдністю функціонального навантаження. До перших доцільно відносити, наприклад, цілісні об'єкти основних засобів підприємства, як елемент його ресурсного потенціалу, характеристикою можливостей яких є розширення здатності підприємства до виконання тих чи інших операцій виробничо-технологічного циклу, виробництва тих чи інших видів продукції тощо. Прикладом других є система менеджменту підприємства, в частині її здатності до гнучкого реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища в контексті прояву адаптивної ознаки потенціалу, як системи.

Основними принципами запропонованого нами підходу є: функціональність, результативність, інваріантність та здатність до оцінювання. Виходячи з того, що мобілізація різних наборів складових потенціалу підприємства призводить до отримання різних ефектів, то в цей процес мають залучатися різні засоби та інструменти організаційно-управлінських впливів. В свою чергу, поєднання компонент та елементів потенціалу визначає особливості виникнення ефектів синергії, адже просте поєднання окремих складових не дозволяє досягти вказаних розмірів ефектів.

Важливим напрямом для розкриття економічної сутності виробничого потенціалу є визначення його місця в формуванні та реалізації потенціалу аграрного підприємства.

Знову звертаючись до наукових досліджень з питань структури потенціалу аграрного підприємства та дослідження місця в ньому виробничого потенціалу, можемо виділити теоретичні та методологічні протиріччя, а саме:

- ототожнення поняття виробничий потенціал з іншими видами потенціалу підприємства, зокрема з економічним та ресурсним;
- різні позиції щодо типології потенціалів, зокрема зустрічається позиція, що виробничий потенціал входить до складу ресурсного, а не навпаки;

- відсутність єдності в поглядах щодо структури потенціалу підприємства, зокрема, складу його елементів та компонент, що особливо стосується співставлень виробничого та ресурсного потенціалу.

Досягнення мети нашого дослідження безперечно потребує визначення та доведення позицій, які б вирішували зазначені протиріччя.

Стосовно розгляду виробничого потенціалу як аналога економічного, заслуговує на увагу позиція І.Н. Карапейчика, який здійснюючи критичний аналіз категорії «потенціал» та її місця в економіці задається питанням співвідношення економічного і виробничого потенціалів, та відзначає, що основою для диференціації цих понять може бути відмінність самих термінів «економіка» і «виробництво». Автор обґрунтовує, що поняття виробничого потенціалу є частковим по відношенню до поняття економіки, внаслідок чого правомірно вважати поняття виробничого потенціалу частковим випадком більш загального поняття – поняття економічного потенціалу [11]. До речі така логіка, яка хоч і може здатися простою, та, на наш погляд, є об'єктивною, обґрунтовує позиції розмежування виробничого та ресурсного потенціалу.

Висвітлюючи позиції щодо ієрархії потенціалів, зокрема, звертає на себе увагу позиція О.Г. Гончаренко, яка посилаючись на трьох-факторну модель Ж.-Б. Сея, зазначає, що наявність самих лише ресурсів є вираженням виробничого потенціалу або виробничих ресурсів, а у поєднанні з можливостями та спроможністю як ці ресурси використовувати з'являється категорія «ресурсний потенціал» [12]. Ми не поділяємо дану позицію, адже виходячи з сутнісної характеристики будь-якого потенціалу підприємства, як сукупності його можливостей до отримання певних результатів за рахунок здійснення певних дій, наявність ресурсів складе основу відкриття можливостей для виробництва продукції. При цьому саме в поєднанні комбінації ресурсів з технологією, організацією та управлінням виробництвом ця можливість реалізується. Тобто ресурсний потенціал підприємства є первинним по відношенню до виробничого потенціалу.

Співвідношення базових типів потенціалу підприємства, а саме виробничого, ресурсного та економічного, рівно як і їх генезис, відбувається під впливом інструментів організаційно-управлінського впливу керуючої системи підприємства на керувану, а отже елементи

та компоненти базових потенціалів. При цьому відбувається генерування майже необмеженого переліку функціональних типів потенціалу аграрного підприємства. Ми виходимо з того, що ресурсний потенціал трансформується у виробничий під впливом таких інструментів, як технології виробництва продукції, організація та управління виробничою діяльністю. При цьому оціночною характеристикою виробничого потенціалу є здатність до виробництва підприємством певних видів продукції в певних обсягах та за певного рівня якості.

Трансформація виробничого потенціалу в економічний відбувається за залучення такого інструментарію, як маркетингово-збутова діяльність підприємства та, передусім, управління нею, за рахунок чого підприємство отримує та реалізує можливості здійснення комерційної діяльності з виробленою продукцією та завершує виробничо-комерційний цикл, отримуючи авансований у виробництво капітал в грошовій формі. Так само із залученням маркетингового, організаційно-правового та організаційно-управлінського інструментарію на базі економічного формується конкурентний потенціал аграрного підприємства (рис. 1).

При цьому типологію потенціалів ми обґрунтували виходячи з функціонального принципу шляхом виділення базових та функціональних потенціалів, які знаходяться у причинно-наслідковому динамічному взаємозв'язку в процесі економічного розвитку підприємства. Серед функціональних потенціалів аграрних підприємств, ґрунтуючись на дослідженнях сучасних авторів, вважаємо за доцільне виділяти: інвестиційний, інноваційний, кадровий, агроекологічний, маркетинговий, збутовий, інтеграційний тощо. Критерієм їх виділення є наявність можливостей підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок залучення організаційно-управлінського інструментарію в різних сферах активності підприємства у його внутрішньому та зовнішньому середовищі. Крім того, поєднання складових функціональних типів потенціалів з елементами та компонентами базових типів дасть підприємству змогу не тільки отримувати нові види ефектів, а й досить достовірно виконувати оцінки результатів мобілізації потенціалу підприємства.

Рис. 1. Ієрархія базових потенціалів підприємства

Висновки. Отже, на сьогодні дослідження виробничого потенціалу аграрних підприємств проводиться за існування широкого кола протиріч теоретично-методичного та методологічного характеру. Систематизація основних наукових поглядів щодо економічної сутності потенціалу підприємства та їх критичний аналіз дав змогу визначити принципи функціональності, результативності, інваріантності та здатності до оцінювання, які доцільно застосовувати при виявленні економічної сутності потенціалу підприємства, в цілому, та виробничого потенціалу, зокрема, а також ідентифікації його елементів і компонент. Принцип функціональності дає змогу розрізнити типи базових потенціалів підприємства, до яких відноситься і виробничий потенціал, та функціональні потенціали.

При цьому під виробничим потенціалом варто розуміти складну багатогранну та багаторівневу системну характеристику підприємства, яка ототожнює його можливості щодо отримання певних результатів своєї діяльності у визначених напрямках за рахунок певних організаційно-управлінських дій в процесі поєднання складових ресурсного потенціалу з технологіями, організацією та управлінням виробництвом в підприємстві.

Перспективою подальших досліджень в рамках поглиблення висвітлених положень є дослідження формування та генезису функціональних потенціалів аграрного підприємства, а також пояснення їх взаємозв'язку з виробничим потенціалом на мікрорівні.

Література

1. Чаленко О. Про невизначеність поняття «потенціал» в економічних дослідженнях / О. Чаленко // Економіка України. – 2012. – №5. – С. 32-40.
2. Етимологічний словник української мови: У 7 т. / [редкол.: О.С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К.: Наукова думка. – (Словники України). – Т. 4. – 2003. – 656 с.
3. Биби́к С.С. Словник іншомовних слів: тлумачення словотворення та слововживання / С.С. Биби́к, Г.М. Сьота, за ред. С.Я. Єрмоленко. – Х.: Фоліо, 2006. – 623 с.
4. Большая Советская Энциклопедия / гл. ред. академ. С.И. Вавилов, Б.А. Введенский. – 2-е издание. – М.: Изд-во «Советская энциклопедия», 1955. – Том 34. – 656 с.
5. Россоха В.В. Формування і розвиток виробничого потенціалу аграрних підприємств / В.В. Россоха. – К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. – 398 с.
6. Залізко В.Д. Економічний потенціал сільських територій: генезис, структура, властивості, пріоритети зміцнення / В.Д. Залізко // Економіка України. – 2014. – №4. – С. 73-82.
7. Жидяк О.Р. Економічний потенціал підприємства аграрної справи: особливості його структуризації / О.Р. Жидяк, У. Я. Петриняк // Ефективність державного управління: Збірник наукових праць, 2014. – Вип. 38. – С. 424-430.
8. Касьяненко В.О. Розвиток науково-методичних підходів до розуміння потенціалу як економічної категорії / В.О. Касьяненко // Економіка розвитку, 2012. – 2 (62) – С.74-81.
9. Рзасва Т.Г. Підходи до оцінки потенціалу підприємства: їх переваги та недоліки / Т.Г. Рзасва // Вісник хмельницького національного університету. – 2014. – № 3. – С. 150-155.
10. Остапенко Т.В. Виробничий потенціал підприємств АПК: потіння та оцінка / Т.В. Остапенко // «Молодий вчений». – 2014. – № 4 (07). – С. 100-104.
11. Карапейчик И.Н. Понятие потенциала в экономике: общая концепция [Электронный ресурс] / И.П. Карапейчик. – Режим доступа: <http://www.economy.nauka.com.ua/?operation=1&iid=820>.
12. Гончаренко О.Г. Формування і використання ресурсного потенціалу виробничого комплексу Державної кримінально-виконавчої служби України [монографія] / О.Г. Гончаренко. – Чернігів: Десна Поліграф, 2015. – 465 с.

13. Красноруцький О.О. Оптимізація формування та використання економічного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах: [монографія] / [кол. авторів; за ред. О. О. Красноруцького] – Одеса: ТОВ «Лерадрук», 2013. – 211 с.

References

1. Chalenko O. (2012). Pro nevyznachenist' ponyattya «potentsial» v ekonomichnykh doslidzhennyakh [Uncertainty about the concept of "potential" in economic research] *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, No 5, pp. 32-40 [in Ukrainian].

2. Melnychuk O.S. (2003). Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy U 7 t. [Dictionary of Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka. – (Slovnyky Ukrainy), Vol 4, p. 656 [in Ukrainian].

3. Bybyk S.C., Syuta H.M., (2006). Slovnyk inshomovnykh sliv: tлумachennya slovotvorennya ta slovovzhyvannya [The dictionary of foreign words : derivation and interpretation of usage] Yermolenko S.Y (Ed.). Kharkiv: Folio, p. 623 [in Ukrainian].

4. Vavyllov S.Y., Vvedensky B.A. (Eds.). (1955). Bol'shaya Sovetskaya Entsiklopedyya [Great Soviet Encyclopedia] Moscow: Soviet encyclopedia, Vol. 34, 1955, p. 656 [in Russian].

5. Rossokha V.V. (2009). Formuvannya i rozvytok vyrobnychoho potentsialu ahrarykh pidpryyemstv [The formation and development of industrial potential of agricultural enterprise]. Kyiv: NNTs Instytut ahraryoi ekonomiky, p. 398 [in Ukrainian]

6. Zalizko V.D (2014). Ekonomichnyy potentsial sil's'kykh terytoriy: henezys, struktura, vlastyvoli, priorytety zmitsnennya [The economic potential of rural areas : genesis , structure , properties, strengthening priorities] *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, No 4, pp. 73-82 [in Ukrainian]

7. Zhydyak O.R., Petrynyak U. Y. (2014). Ekonomichnyy potentsial pidpryyemstva ahraryoi spravy: osoblyvosti yoho strukturyzatsiyi [Economic potential of the agricultural enterprises of the case, especially its structuring]. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya: Zbirnyk naukovykh prats – The effectiveness of government: Collected Works. Issue 38*, pp. 424-430 [in Ukrainian].

8. Kasianenko V.O., naukovy-metodychnykh pidkhodiv do rozuminnia potentsialu yak ekonomichnoi katehorii [Development of scientific and methodological approaches to understanding potential as an economic category]. *Ekonomika rozvytku – Economics of Development*. pp. 74-81 [in Ukrainian].

9. Rzaieva T.H. (2014). Pidkhody do otsinky potentsialu pidpryiemstva: yikh perevahy ta nedoliky [Approaches to assess the potential of the company, their advantages and disadvantages]. Visnyk khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Herald of Khmelnytsky National University. No 3, pp. 150-155 [in Ukrainian].

10. Ostapenko T.V. (2014). Vyrobnychyi potentsial pidpryiemstv APK: potinnia ta otsinka [The production potential of the AIC, concept and evaluation]. «Molodyi vchenyi» – Young a scientist No 4 (07), pp. 100-104 [in Ukrainian].

11. Karapeichyk Y.N. Poniatye potentsyala v ekonomyke: obshchaia kontseptsia [The concept of capacity in the economy: total kontseptsiya] Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=820>

12. Honcharenko O.H. (2015). Formuvannia i vykorystannia resursnoho potentsialu vyrobnychoho kompleksu Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy [Formation of resource potential and production complex of the State Penal Service of Ukraine]. Chernihiv: Desna Polihraf, p. 465 [in Ukrainian].

13. Krasnorutskiy O.O. (2013). Optyimizatsiia formuvannia ta vykorystannia ekonomichnoho potentsialu v silskohospodarskykh pidpryiemstvakh [Optimization of formation and use of the economic potential of the agricultural enterprises]. Odesa: TOV «Leradruk», p. 211 [in Ukrainian].

Руденко С.В. Виробничий потенціал аграрного підприємства: економічна сутність та роль у формуванні економічного потенціалу

Досліджено існуючі наукові погляди на економічну сутність потенціалу підприємств та роль виробничого потенціалу у формуванні економічного потенціалу аграрного підприємства. Визначено основні принципи розкриття економічної сутності виробничого потенціалу аграрного підприємства, що дало змогу ідентифікувати в його складі елементи та компоненти, а також пояснити їх сутність та взаємозв'язок. Усунено методичні протиріччя щодо складу потенціалів аграрного підприємства шляхом застосування типології, в рамках якої здійснено поділ потенціалів на базові та функціональні. Обґрунтовано місце виробничого потенціалу в ієрархії базових потенціалів підприємства.

Ключові слова: *потенціал підприємства, типологія потенціалів аграрних підприємств, ієрархія потенціалів, виробничий потенціал, базові та функціональні потенціали.*

Rudenko S. The Production Potential of the Agricultural Enterprises: Economic Nature and Role in Shaping the Economic Potential

The existing scientific views on the economic substance of the capacity of enterprises and production potential role in shaping the economic potential of the agricultural enterprises are considered in the article. The basic principles of disclosure of the productive potential of the agricultural enterprises economic substance are grounded. These principles are helping to identify composition of enterprise potential elements and components. Also they explain nature and relationship between such components. The methodological controversy of the enterprise potential disclosure is eliminated by the usage its typology. This typology divides the potential of agricultural enterprise for basic and functional. The production potential place in the hierarchy of the basic potentials of the enterprise is grounded.

Keywords: *enterprise potential, agricultural enterprises potential typology, hierarchy of potentials, production potential, basic and functional potentials.*

Рецензент: Майданевич Ю.П., д.е.н., доцент.

УДК 338.431.84: 636.2.034

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ РОЗМІРІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МОЛОЧНОГО НАПРЯМУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

**СМІГУНОВА О.В., АСПИРАНТ*,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з найактуальніших проблем сільськогосподарського виробництва взагалі та молочного скотарства, зокрема, є підвищення рівня концентрації виробництва та визначення оптимальних розмірів господарств. Вирішення зазначених проблем дасть можливість забезпечити конкурентоспроможний розвиток сільського господарства. Адже покращення показників конкурентоздатності галузі можливе за умови підвищення окупності витрат із розрахунку на одиницю виробленої продукції. Останнє ж можливе за рахунок вибору оптимальних показників чисельності поголів'я великої рогатої худоби та раціональних масштабів виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взагалі, першим,

* Науковий керівник – к.т.н., проф. Турченко М.М.